

Centrálna banka (emisná banka, cedulová banka) :

Jedným z najdôležitejších nástrojov, ktoré má štát k dispozícii na ovplyvňovanie ekonomiky sú menové vzťahy a peniaze. Mimoriadny význam týchto nástrojov si vyžaduje, aby ich zabezpečovala inštitúcia, ktorá preferuje celospoločenské záujmy pred záujmami individuálnymi či skupinovými. Takýmito inštitúciami sú v krajinách s vyspelými trhovými ekonomikami centrálna banka.

Nevyhnutnou súčasťou trhovej ekonomiky je rozvinutá banková sústava, ktorá býva dvojstupňová. Vrchol pyramídy bankovej sústavy, čiže prvý stupeň, tvorí centrálna banka (CB), ostatné banky tvoria jej základňu - druhý stupeň. Postavenie centrálnej banky a jej úlohy sú totiž v mnohých smeroch zásadne odlišné od postavenia a činnosti ostatných, čiže komerčných bánk.

Hlavným cieľom centrálnej banky je zabezpečiť stabilitu meny a určovať menovú politiku (čo ovplyvňuje dosahovanie kľúčových národohospodárskych cieľov), zabezpečiť dôveryhodnosť a efektívnosť bankového systému ako celku. Cieľom ostatných bánk je maximalizácia zisku.

Okrem menovej politiky centrálna banka plní i nasledovné úlohy:

- emisia bankoviek a mincí,
- správa štátnych zlatých a devízových rezerv,
- sledovanie vývoja platobnej bilancie štátu,
- zabezpečovanie vzťahov s centrálnymi bankami v zahraničí a medzinárodnými finančnými a bankovými inštitúciami,
- bankový dohľad - supervízia,
- ostatné úlohy.

Centrálne banky využívajú pri presadzovaní menových cieľov prostredníctvom kontroly ponuky peňazí širokú škálu nástrojov. Najčastejšie sa členia podľa adresnosti na priame a nepriame. Priame nástroje sú adresné, administratívne, direktívne, nepriame nástroje sú charakterizované ako trhové, ekonomické a všeobecné, na ktoré sa kladie najväčší dôraz.

Priame nástroje CB:

- úverové kontingenty - najtvrdší nástroj s priamym dopadom na ponuku peňazí, ide o úverové limity (stropy). Rozoznávame relatívny úverový kontingent (predstavuje maximálnu výšku úveru, ktorú je CB ochotná poskytnúť obchodnej banke) a absolútny úverový kontingent (predstavuje maximálnu výšku úveru, akú môže obchodná banka poskytnúť),
- regulácia spotrebných úverov,
- regulácia investičných úverov,
- pravidlá likvidity - stanovenie záväznej štruktúry aktív a pasív a väzby medzi nimi,
- povinné vklady - táto povinnosť sa týka najčastejšie štátnych orgánov. Ich povinnosťou je otvárať bežné účty, ukladať vklady a uskutočňovať niektoré ďalšie operácie výhradne cez centrálnu banku,
- doporučenia, výzvy a dohody - ide vždy o priamy vzťah medzi centrálnou bankou a obchodnými bankami. Doporučenie je vyjadrenie priania CB k chovaniu obchodných bánk v najbližšom období, realizácia nebýva podchytená písomne. Výzvy tiež nemusia mať písomnú podobu, ale v porovnaní s doporučeniami sú tvrdšieho charakteru. Dohody sú naopak podchytené písomne, obsahujú určité záväzky, ktoré plynú obchodnej banke voči centrálnej banke.

Nepriame nástroje CB:

- základná úroková sadzba (v minulosti označovaná ako diskontná sadzba) - úroková sadzba, ktorú určuje centrálna banka a odvíjajú sa od nej ostatné úrokové sadzby. Je to úroková sadzba, ktorú platia obchodné banky pri čerpaní úverov od centrálnej banky. Jej výška ovplyvňuje dopyt obchodných bánk po úveroch centrálnej banky, čiže nepriamo ovplyvňuje ponuku peňazí. Od 25.4.2007 je výška základnej úrokovej sadzby 4,25 % a táto sadzba je totožná pre dvojtýždenné REPO tendre,
- povinné minimálne rezervy - predstavujú povinné vklady obchodných bánk v centrálnej banke. Spravidla sú určené percentom z krátkodobých a dlhodobých vkladov. Ich zvýšenie resp. zníženie ovplyvňuje úverové možnosti obchodných bánk, čím zároveň slúžia ako rezervy a regulujú - znižujú množstvo peňazí v obehu,
- operácie na voľnom trhu - ide hlavne o nákup alebo predaj štátnych cenných papierov centrálnou bankou (ide teda o reguláciu množstva peňazí v obehu),
- refinancovanie (reeskont zmeniek, lombardný úver) - poskytovanie úverov centrálnou bankou obchodným

bankám,

- operácie na devízovom trhu - napomáhajú k zabezpečeniu rovnováhy platobnej bilancie, podporujú stabilitu kurzu domácej meny, napomáhajú regulácii objemu domáceho obeživa.

Pri zabezpečovaní týchto úloh sa vyžaduje určitý stupeň nezávislosti centrálnej banky od výkonných orgánov štátu. Len nezávislá centrálna banka si môže dovoliť robiť aj z politického hľadiska nepopulárnu menovú politiku, ak si to vyžaduje situácia v ekonomike danej krajiny.